

Respons

Sudan: Ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner i Nord-Sudan

Problemstilling/spørsmål:

- Er ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner utbredt i Sudan?
- Er det tillatt for muslimske menn å inngå ekteskap med kristne kvinner i Sudan? Reagerer myndighetene mot slike ekteskap på noen måte? Hender det at de som inngår slike ekteskap blir anmeldt til politiet?
- Hvordan reagerer muslimske menns familier på slike ekteskap? Møter muslimske menn som gifter seg med kristne kvinner problemer med familiene sine? Kan de bli utsatt for overgrep, av familiemedlemmer eller andre personer?
- Er det vanlig å regne ekteskap med en kristen kvinne som en *de facto* konvertering til kristendommen?
- Er det utbredt at muslimske menn gift med kristne kvinner konverterer til kristendommen?
- Kan sudanske myndigheter gi beskyttelse til muslimske menn som får problemer i nærmiljøet fordi de har inngått ekteskap med kristne kvinner?

Innledning

Dette responsnotatet dreier seg om ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner i Nord-Sudan, og særlig i hovedstaden Khartum. Befolkningsgruppene med tradisjonell tilhørighet til Nord-Sudan er overveiende muslimske, men det finnes også noen ganske små grupper koptiske, greskortodokse og katolske kristne.¹ Det store flertallet av kristne i dagens Nord-Sudan, ikke minst i hovedstaden Khartum, er migranter fra Sør-Sudan eller fra nabolandene Etiopia og Eritrea. Holdningene arabisktalende muslimer i Nord-Sudan har til ekteskap med kristne kvinner har sannsynligvis minst like stor sammenheng med utbredte fordommer i Nord-Sudan mot sørsudanere, etiopiere og eritreere som de har med holdninger

¹ Nord-Sudans befolkning tilhørte overveiende ortodokse kristne kirker, særlig den koptiske, før de første muslimene etablerte seg i landet på slutten av 600-tallet.

til ekteskap med kristne isolert sett.² Dermed blir forholdene rundt ekteskap mellom muslimer og kristne tidvis mer komplekse i Sudan enn hva vi for eksempel finner i et annet arabisk land som Egypt, hvor skillet mellom kristne og muslimer generelt ikke blir ansett for å være noe etnisk skille.

Vi understreker også at Nord-Sudan er et samfunn hvor det er nærmest utenkelig å ikke involvere egen familie i valg av ektefelle. Både foreldre, besteforeldre, tanter, onkler og eldre søsken har gjennomgående sterk innflytelse på valg av ektefelle, og det er å forvente at de vil kreve å bli hørt i tilfeller hvor en person vurderer å gifte seg med en de kan ha innvendinger mot. Vanligvis vil svært etablerte, godt voksne menn kunne stå tilnærmet helt fritt i valg av ektefelle, mens yngre menn har noe mindre handlingsrom. Kvinner vil som regel ikke kunne velge fritt hvem de vil gifte seg med uten å ta hensyn til hva eldre familiemedlemmer mener, siden kvinners oppførsel får konsekvenser for hele storfamiliens omdømme, og i verste fall kan innebære vanære for hele slekta.

Konsekvensene av å inngå ekteskap som en vet at toneangivende medlemmer av familien ikke ønsker kan være store, men arter seg ganske ulikt for menn og kvinner.

Menn som tar ektefeller som eldre familiemedlemmer av dem har uttrykt dyp skepsis mot vil sannsynligvis kunne bli møtt med utfrysing og vanskeligheter med å bruke familienettverket sitt, noe som kan innebære store problemer i et samfunn hvor tilgang til et stort kontaktnett er avgjørende i svært mange situasjoner. De vil antakelig heller ikke kunne forvente økonomisk hjelp fra familien, noe mange menn er avhengige av for å kunne møte forpliktelser til medgift og utgifter til etablering i forbindelse med ekteskap. Til slutt vil det innebære et alvorlig tap av ansikt å arrangere et bryllup hvor toneangivende medlemmer av ens egen familie holder seg borte.

Kvinnens handlingsrom er betydelig mer begrenset, særlig gjelder dette kvinner som skal inngå sitt første ekteskap. Muslimer i Sudan er *sunni*-muslimer av *maliki*-lovskolen, og formelt sett kan en voksen kvinne selv velge sin ektefelle. Vergen hennes (*wali*) kan bare gripe inn hvis hun velger en ektemann som er av lavere byrd enn hennes selv (Schacht 1964, s. 162) – da vil han kunne ta saken for domstolen og få en domsavsigelse på om den sosiale forskjellen mellom de to er for stor.³ I praksis er det imidlertid mye strengere. Kildene Landinfo møtte i Khartoum i april 2008 var samstemte i at det nærmest er umulig for en nordsudansk kvinne, særlig en ung kvinne, å inngå ekteskap med en mann som faren hennes eller andre toneangivende familiemedlemmer motsetter seg at hun skal gifte seg med. Blir det offentlig kjent at en ung kvinne har åpent opponert mot sin far, innebærer det vanære for ham og familien, og derfor er det utbredt med bruk av tvang og vold mot kvinner som ikke underkaster seg fars vilje.⁴

² Sørsudanere, etiopiere og eritreere har også sine sett med fordommer mot nordsudanere, som også vil ha konsekvenser for holdninger folk i disse gruppene har til personer som gifter seg med nordsudanere. Vi går imidlertid ikke inn i denne tematikken i dette responsnotatet.

³ Som juristen Tove Stang Dahl presenterer det i en bok om islamske familieforhold: "En brudgoms svakere sosiale stilling vil innebære en mesallianse som ikke uten videre godtas, verken sosialt eller rettslig" (Dahl 1992, s. 65).

⁴ Familien vil i slike tilfeller kunne hindre kvinnen i å forlate hjemmet og isolere henne på andre måter, nettopp for å unngå at det blir kjent at det har vært en slik konflikt i familien, siden en slik konflikt i seg selv kan være nok til vanære og tap av sosial status for familien, som da blir ansett for ikke å være i stand til å kontrollere kvinnene "sine".

En annen viktig faktor ved valg av ektefelle i Nord-Sudan er at nordsudanere jevnt over oppfatter moralske egenskaper som arvelige, særlig fra mor. Dermed vil en persons familie ofte vise stor motstand mot ekteskap med personer som ikke sees på som tilstrekkelig moralske i væremåten sin; det vil av mange bli sett som nærmest naturgitt at barn vil arve vedkommendes forkastelige egenskaper, og dermed ikke være i stand til å opprettholde storfamiliens gode omdømme.⁵

Holdninger til sørsudanere i Nord-Sudan

Under møter med sudanske kilder i Khartum i april 2008 fikk Landinfo flere ganger understreket at den etnisk arabiske befolkningen i Nord-Sudan gjennomgående har svært negative holdninger til sørsudanere. (De fleste av disse kildene er selv arabere.) Én av kildene, kvinneaktivisten Nahid Jabrallah, gikk så langt som til å karakterisere holdningene som rasisme. (Det er ikke uvanlig å omtale sørsudanere generelt som *'abid*, slaver, eller *khudam*, tjenestefolk.) Disse holdningene gjelder sørsudanere generelt, og det gjøres for eksempel sjelden unntak for sørsudanere som er muslimer. Slike holdninger gjør at de aller fleste nordsudanere ser det som nærmest utelukket å inngå ekteskap med personer av sørsudansk bakgrunn.

Holdninger til migranter fra Etiopia og Eritrea i Nord-Sudan

Synet på etiopiere og eritreere i Nord-Sudan skiller seg fra synet på sørsudanere ved at det ikke er like preget av generell nedlatenhet. Det er like fullt preget av et syn på dem som grunnleggende annerledes. På mange måter har *al-ahbash* (etiopierne/abyssinierne) vært en av folkegruppene nordsudanske arabere har definert seg opp mot, både tradisjonelt og i moderne tid.⁶ Særlig fungerer etiopiske kvinner – *habashiyyat* – som en kontrast til det svært konservative kvinneidealet som råder i Nord-Sudan. Etiopiske kvinner blir tillagt egenskaper ”skikkelige” nordsudanske kvinner ikke bør ha, og hevdes å være egenrådige, seksuelt frigjorte, lettkledd/lite tildekkede, støyende, og så videre.⁷ (Det at mange etiopiere også er kristne bidrar også til å befeste holdningen til dem som annerledes, siden nordsudanere flest er muslimer. Dette er imidlertid bare én faktor, og ikke nødvendigvis en utslagsgivende en.)

⁵ Nahid Jabrallah opplyste at hittebarn som blir funnet på trappa til sykehus eller barnehjem i Khartum overveiende var av nordsudansk bakgrunn, noe man kunne se på hudfargen (siden de var betydelig lysere enn for eksempel sørsudanere vanligvis er). Nordsudanere flest regner med at disse barna stort sett er født utenfor ekteskap, og samfunnsviteren Haidar Ibrahim forklarte Landinfo at dette er årsaken til at det er utenkelig for de fleste nordsudanere å ta til seg slike barn – det er vanlig å tro at selv en eksemplarisk oppdragelse av ”skikkelige” adoptivforeldre ikke vil kunne kompensere for den nedarvede moralske bristen disse barna har på bakgrunn av å være født av ”dårlige kvinner” (møter i Khartum mai 2008).

⁶ Merk at disse nasjonale stereotypene i liten grad forholder seg til ulike skillelinjer med betydning innenfor gruppa som i Nord-Sudan omtales som *al-ahbash*.

Andre viktige symbolske ”andre” i Nord-Sudan er sørsudanere (som nevnt ovenfor), *khawajat* (utlendinger, særlig folk med europeisk og asiatisk bakgrunn), *fulata'* (egentlig frigjorte slaver, brukes om vestsudanere) og *'arab* (arabere, her i betydningen nomader).

⁷ Disse egenskapene gjør ikke nødvendigvis etiopiske kvinner mindre tiltrekkende for nordsudanske menn, men det er gjennomgående ikke trekk som er verdsatt hos en hustru.

Respons Sudan: Ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner i Nord-Sudan

Disse holdningene er utbredt også i dagens Nord-Sudan. Det faktum at det primært er kvinner med bakgrunn fra Etiopia og Eritrea som jobber i underholdningsbransjen i Sudan som sangerinner og danserinner (yrker som bare anses som å være marginalt mindre moralsk forkastelige enn å være prostituert) bidrar til å forsterke fordommene mange nordsudanere har mot dem. Et eksempel på hvordan slike holdninger/fordommer kommer til uttrykk er gjennom nettforum og blogger. I ett blogginnlegg (Haydarus 2010) skildres det i nitid detalj hvordan utspekulerte etiopiske kvinner forfører naive sudanske menn, både i Sudan og som arbeidsmigranter andre steder i den arabiske verden. Da Landinfo var i Khartum i april-mai 2008 var det også påfallende hvordan butikker som solgte musikk og filmer markedsførte seg med plakater av kvinnelige etiopiske popstjerner og filmskuespillere.⁸

Er ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner utbredt i Sudan?

Vi har ikke klart å finne tall på hvor utbredt ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner er i Sudan. Det er imidlertid ingenting som tyder på at slike ekteskap er utbredt i Nord-Sudan, særlig på bakgrunn av den dype skepsisen mange nordsudanere har til folkegruppene det store flertallet av kristne kvinner i Nord-Sudan tilhører. Landinfo vil allikevel ikke avvise at de forekommer.

Er det tillatt for muslimske menn å inngå ekteskap med kristne kvinner i Sudan? Reagerer myndighetene mot slike ekteskap på noen måte? Hender det at de som inngår slike ekteskap blir anmeldt til politiet?

Det er fullt tillatt for muslimske menn i Sudan å inngå ekteskap med kristne kvinner. I henhold til *shari'a*-rett kan muslimske menn fritt gifte seg med muslimske, kristne og jødiske kvinner, mens muslimske kvinner bare kan gifte seg med muslimske menn (Schacht 1964, s. 132). Det er klassisk *shari'a*-rett som danner grunnlag for familierett i Nord-Sudan.

Siden det ikke er noen formelle restriksjoner på ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner, er det ingen grunn til å tro at myndighetene reagerer mot slike ekteskap. Det er også svært usannsynlig at noen melder muslimske menn som gifter seg med kristne kvinner til politiet, siden de faktisk ikke har brutt noe lovverk. (Landinfo vil gå så langt som til å si at det er barnelærdom for muslimer generelt at muslimske menn har anledning til å gifte seg med kvinner av ”bokens folk”, samlebetegnelsen som brukes i Koranen om jøder og kristne.)

Hvordan reagerer muslimske menns familier på slike ekteskap? Møter muslimske menn som gifter seg med kristne kvinner problemer med familiene sine? Kan de bli utsatt for overgrep, av familiemedlemmer eller andre personer?

Som det har gått fram tidligere i dette notatet, så er fordommer mot sørsudanere, etiopiere og eritreere utbredt blant nordsudanere. Slike fordommer vil helt avgjort kunne påvirke hvordan en nordsudaners familie vil reagere dersom en mann forteller at han ønsker å gifte seg med en kvinne fra en av disse gruppene. Samtidig er det viktig å understreke at selv om slike fordommer er utbredt, så vil ikke det si at alle nordsudanere deler dem i samme grad – og dermed vil reaksjonene variere, både mellom ulike familier, og internt i familiene.

⁸ De samme butikkene hadde knapt CDer eller filmer med kvinnelige sudanske artister, men et bredt utvalg av etiopisk popmusikk med kvinnelige artister på CD, ikke minst i form av musikkvideoer.

Landinfo mener det er sannsynlig at mange nordsudanske menn som uttrykker for foreldre og annen familie at de ønsker å inngå ekteskap med en kvinne av sørsudansk, etiopisk eller eritreisk bakgrunn vil møte negative reaksjoner, men at det ikke vil gjelde alle. Som nevnt innledningsvis vil menn som trosser viljen til sine foreldre og andre toneangivende eldre slektninger i et viktig livsvalg som får konsekvenser for flere enn ham selv kunne bli utsatt for utfrysing og lignende.

Det er imidlertid svært lite som tyder på at menn som likevel velger å inngå ekteskap med en kvinne familien hans har frarådet ham å gifte seg med vil bli utsatt for overgrep eller trusler om vold, siden menn gjennomgående har et stort handlingsrom, forutsatt at de er villige til å leve med de sosiale konsekvensene av et mulig brudd med hele eller deler av familienettverket sitt. Menn trenger ikke samtykke av verge for å inngå ekteskap, og formelt sett gjør de ikke noe som strider mot islam ved å velge en ektefelle som foreldrene deres eller andre familiemedlemmer har innvendinger mot.⁹ Menn som oppfører seg egenrådlig, forårsaker heller ikke vanære for familien sin.

Er det vanlig å regne ekteskap med en kristen kvinne som en *de facto* konvertering til kristendommen?

Prinsippet innenfor *shari'a*-retten om at muslimske menn har anledning til å gifte seg med kristne (og jødiske) kvinner har vært solid etablert siden det første samfunnet av muslimer oppsto på den arabiske halvøya på 600-tallet, og dette er gjennomgående godt kjent over hele den muslimske verden, Nord-Sudan inkludert. I dette prinsippet ligger imidlertid også en forutsetning om at selv om hustruen i en slik familie er kristen eller jødisk, så er familien å regne som muslimsk – og barna skal oppdras som muslimer. Mannen sees som familiens overhode, og hustruen forutsettes å finne seg i at barna hennes blir muslimer.

Ut fra dette er det liten grunn til å tro at omgivelsene vil se en muslimsk manns ekteskap med en kristen kvinne som noen *de facto* konvertering til kristendommen i seg selv, hvis han ikke har gitt uttrykk for interesse for kristendommen på andre måter.

Er det utbredt at muslimske menn gift med kristne kvinner konverterer til kristendommen?

At-Tayyib Zaynalabdin, tidligere generalsekretær i Sudans interreligiøse råd, opplyste i møte med Landinfo i mai 2008 at han ikke kjente til tilfeller hvor nordsudanske muslimer hadde konvertert til kristendommen. I den siste rapporten til det amerikanske utenriksdepartementet om religiøs frihet i Sudan, opplyses det at "Authorities in the North occasionally subjected converts to intense scrutiny, ostracism, or intimidation, or encouraged them to leave the country" (U.S. Department of State 2010, del II). Dette tyder på at det finnes eksempler på konvertering fra islam til kristendommen, men det foreligger ikke mer konkret informasjon om hvor mange tilfeller det dreier seg om. Landinfo mener imidlertid det er liten grunn til å tro at det er noe omfattende fenomen, siden slik konvertering gjennomgående skjer ytterst sjelden i de fleste samfunn hvor islam har vært dominerende religion sammenhengende gjennom flere århundrer.

⁹ Det å sette seg opp mot fars vilje sees tradisjonelt som problematisk også for menn, men innebærer ikke noe brudd med islamsk rett.

Kan sudanske myndigheter gi beskyttelse til muslimske menn som får problemer i nærmiljøet fordi de har inngått ekteskap med kristne kvinner?

Som nevnt ovenfor mener Landinfo det er sannsynlig at reaksjoner fra familie og nærmiljø på slike ekteskap vil kunne omfatte utfrysing fra familienettverk og lignende, men at det ikke finnes noe kulturelt betinget aksept i Nord-Sudan for at familie bruker vold mot en mann fordi han velger en ektefelle de mener er feil for ham (og for dem selv). Voldsbruk fordi en mann har trosset familien sin ville sannsynligvis vekke oppsikt i Nord-Sudan.

Det er vanskelig å si konkret hvordan myndighetene ville reagere mot slik voldsbruk, siden Landinfo ikke har funnet informasjon om hvordan slike familiekonflikter arter seg. Vi mener imidlertid det er sannsynlig at slike konflikter ville blitt nevnt i det amerikanske utenriksdepartementets rapporter om religiøs frihet i Sudan, dersom de forekom i særlig antall. Det blir de imidlertid ikke (jf. U.S. Department of State 2010).

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, men skal gi svar på de konkrete spørsmålene som er stilt, og ellers inneholde det som til enhver tid trengs av bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Skriftlige kilder

- Dahl, Tove Stang (1992). *Den muslimske familie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haydarus (2010, 1. desember). *Milaff as-sudaniyyin wal-banat al-habashiyyat (sirri jiddan) – an-niqash al-bina wal-hiwar al-hadif [Rapport om sudanere og etiopiske kvinner (strengt hemmelig) – en strukturert og poengtert diskusjon]*. Forum.fntzy.com. Tilgjengelig fra <http://forum.fntzy.com/t54832.html> [lastet ned 28. januar 2011]
- Schacht, Joseph (1964). *An introduction to Islamic law*. Oxford: Clarendon Press.
- U.S. Department of State (2010, 17. november). *Sudan – International religious freedom report 2010*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2010/148722.htm> [lastet ned 28. januar 2011]

Muntlige kilder

- Haidar Ibrahim, antropolog og leder for Sudanese Studies Centre. Møte i Khartum, mai 2008.

Respons Sudan: Ekteskap mellom muslimske menn og kristne kvinner i Nord-Sudan

- Nahid Jabrallah, feminist og leder i nettverk mot kjønnslemlestelse. Møte i Khartum, mai 2008.
- Maryam Sadiq al-Mahdi, lege og aktivist i Umma-partiet. Møte i Khartum, mai 2008.
- At-Tayyib Zaynalabdin, tidligere generalsekretær i Sudans interreligiøse råd. Møte i Khartum, mai 2008.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.